

σεως, περαιτέρω παραγόμενον, δείκνυσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκ πνεύματος Θεοῦ πλατθεὶς, τυγχάνει ἰσόθεος, εἰκὼν τοῦ πλάστου αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος, ἄρχων τῶν ἀρχῶν, δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε κόσμον. Τὸ λογικόν, ἡ βούλησις καὶ ἡ σωματικὴ δύναμις, ἀναπαριστῶσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὰς τρεῖς, τὴν κατὰ τὸν λόγον, τὴν κατὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν κατὰ τὴν ὕλην, ἀρχάς, ὁ δὲ νοῦς, κατὰ μετάληψιν τοῦ Θεοῦ, τὸ ὑπέρτατον συνδετικὸν τῶν ἀρχῶν ὄν, τὸν Θεόν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος δείκνυται ὄντως ἰσόθεος, καὶ διὰ τῶν ἐν ἑαυτῷ δυνάμεων δημιουργὸς ἰδίων ἔργων, τὸ κατ' ἀρχάς μὲν ἀτελεστέρων, βαθμηδὸν δὲ τελειοτέρων, ἀναφερομένων καὶ προαγομένων ἀπαύστως πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἐκάστη τῶν ἀρχῶν ἀπεργάζεται τι ἴδιον, ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἀνθρώπου, ἐν οἷς ἀπεικονίζεται ὁ δημιουργὸς αὐτῶν, φανεροῦται ἡ ἰδιαιτέρα ἀνάπτυξις ἐκάστης τῶν ἀρχῶν, καὶ γινώσκειται κατὰ τόπον καὶ χρόνον ἡ ἐπικράτησις ταύτης ἢ ἐκείνης, καὶ συνεπῶς ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκ τῶν ἄλλων ἐπὶ γῆς κτισμάτων οὐδὲν τυγχάνει κάτοχον καὶ ἄρχον τῶν ἀρχῶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν γίνεται παραγωγὸν ἔργων, πλὴν τῶν τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ὁ ἄνθρωπος ὅμως, κάτοχος καὶ ἐξουσιαστὴς τῶν ἀρχῶν, καὶ γινώσκων διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ νοῦ ἀενάως τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸ σύμπαν, προάγει ἀπαύστως τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ τελειότερον, ὡς τοιοῦτος δὲ ἀναντιρρήτως μετέχει τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ ἐν αὐτῷ πνεῦμα ζωογονεῖ τὰς συνυπαρχούσας μετ' αὐτοῦ ἀρχάς.

Γίνεται δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων φανερόν, ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γνώσεως τῆς δημιουργίας, αὕτη δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀρχῶν, καὶ αὕτη ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ὑπερτάτης ἐπιστήμης καθίστησι καταληπτὴν καὶ ἀνυψοῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ· μετὰ τῆς ἀνυψώσεως δὲ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἀνυψοῦται ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας. Οὕτω δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ κατωτέρου ἀνυψούμενος εἰς τὸ ἀνώτερον ἐξευγενίζεται, καὶ γίνεται ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαῖος ἐν τῇ κοινῶνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἡ δὲ ἰστο-

ρία τῶν πράξεων αὐτοῦ καλίσταται ὁ ἀψευδὴς μάρτυς τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὸν προορισμὸν του.

Ὁ νέος καὶ ἀρχαῖος ὕλισμός.

Ὅτε κατὰ τὸ 1878 ὁ αἰμίμηστος Ν. Κοτζίᾱς ἐξέδοτο καὶ τὸν πέμπτον τόμον τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Γερμανίαν προόδους τῶν ἐμπειρικῶν περὶ φιλοσοφίας συστημάτων, ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ ἐγγύς τὰς διαφορὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐμπειρικὰς σχολὰς, καὶ δὴ κατὰ τὸ 1879 ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν, ὅθεν ἐπανῆλθεν τῷ 1880, ἐνασχοληθεὶς ἀμέσως εἰς τὴν ἐκθεσιν καὶ ἐπίκρισιν τῶν συστημάτων τούτων. Συλλέξας δὲ τὴν ὕλην διήρρεσεν αὐτὴν τριχῶς. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος περιέλαβε τὰ ὕστερα συστήματα τῶν Ἐρτμάννου Λωτζίου καὶ Τρεντεδελβουργίου, εἰς τὸ δεύτερον τὸν νέον ὕλισμὸν, καὶ εἰς τὸ τρίτον τὴν φιλοσοφίαν. Ἐνῶ δὲ ἐπεξεργάζετο τὸ ἔργον, ἠσθένησε, δὲν ἀπετράπη ὁμοίως τῆς ἐκτυπώσεως, καὶ οὕτως εἶδε τὸ φῶς τῷ 1884 καὶ ὁ 5. τόμος, ἐν ᾧ διὰ τοῦτο πολλὰ δύναται τις νὰ εὔρη ἀσύντακτα, ἀδιόρθωτα, ἴσως δὲ καὶ ἡμαρτημένα, ἀλλὰ ταῦτα δὲν θέλει λάβει ὑπ' ὄψει ὁ μέλλον νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὸ βάθος τῶν ἐννοιῶν τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου παραλαμβάνοντες ἐκτιθέμεθα τὸ ἀφορῶν τὸν νέον ὕλισμὸν καὶ ἰδίως τὸν Δαρβινισμὸν μέρος. Κατ' αὐτὸ δὲ (σελ. 37 καὶ ἐξ.) ὁ ὕλισμὸς καὶ ἰδίως ὁ τοῦ βίου ἐπεκράτησε παρ' ἅπασιν τοῖς ἔθνεσιν καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς. Οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑπέλαβον τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων ἐν εἴδει ὕλης. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἔβλεπον ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ὕλης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν μεταβολὴν, τὴν γένεσιν καὶ τὸ ἀσώματον, ἐκ τοῦ πράγματος ἀναγκάζομενοι ἐζήτησαν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, καὶ ταύτης μὴ ἀρκούσης εἰς ἐξήγησιν τῆς τάξεως τῆς ἀρμονίας καὶ τοῦ εἶδους ἐζήτησαν τὴν ἐχομένην ἀρχὴν τοῦ λόγου.

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἀπὸ Θάλητος μέχρι Σωκράτους προήχθησαν καὶ συστήματα μὴ ὑλικά τῶν Πυθαγορείων, Ἐλεατῶν καὶ ἡ σοφιστικὴ, τὰ ὅποια, μὴ χωρίζαντα τῆς ὕλης τὸ ὄν, ἐκλήθησαν φυσιολογικά.

Πρῶτος τῶν σοφιστῶν ὁ Πρωταγόρας, ἐγκαταλιπὼν τὴν ἐκτὸς φύσιν, κατέστησεν ἀρχὴν τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ ὡς ἰδέαν, ἀλλ' ὡς φυσικὸν ὄν, μέτρον πάντων χρημάτων. Μετὰ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Πρωταγόρου συνέχεται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ ἡ τοῦ Βοχνέρου καὶ Μολεσχότου.

Κατὰ τοῦ Πρωταγόρου, ἤτοι τοῦ ὑλισμοῦ, ἠγέρθη σφοδρὰ ἀντίδρασις ὑπὸ Σωκράτους καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, τροποποιηθείσης ὑπὸ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ἡ σχολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰδίως ἡ Ἐπικούρειος καὶ Στωικὴ, ἐτρέπη εἰς τὸν ὑλισμὸν. Τὸν ὑλισμὸν κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα ὑπεστήριξεν ὁ ὀνοματισμὸς καὶ ἄλλοι, κατὰ δὲ τοὺς νέους χρόνους ὁ Βάκων, ὁ Καρτέσιος, ὁ Γασσένδης, ὁ Νεύθων καὶ Λόκκιος. Ἐπολέμησαν δὲ αὐτὸν ἐν Γερμανίᾳ ὁ Λεϊβνίτιος, Οὐόλφριος, Λεσίγγιος, Σχέλλερς, Γοίθιος καὶ ἄλλοι ἔξοχοι νόες. Ἀπὸ Καντίου ἀνεπτύχθη ὁ φιλοσοφικὸς ὑλισμὸς καὶ ἐγένετο τροπὴ εἰς τὸ ἰδανικόν.

Ὁ ἀρχαῖος ὑλισμὸς, μείνας ἐν τῷ δόγματι περὶ ἀτόμων καὶ κινήσεως, ἔμεινεν ἄγονος, ὁ νέος, παρλαβὼν ἐκ τοῦ ἀρχαίου πάντα τὰ ἀξιώματα αὐτοῦ, καίπερ τῶν νέων ὑλιστῶν ἀρνούμενων τὴν συνέχειαν τοῦ νέου πρὸς τὸν ἀρχαῖον, ἤτοι τὸ μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ οὐδὲν μάτην, ἀλλὰ πάντα ἐξ αἰτίου καὶ ἀνάγκης, καὶ ὅτι ἡ μεταβολὴ εἶνε ἔνωσις καὶ διαίρεσις τῶν μερῶν, καθὼς καὶ τὸ περὶ ἀιδιότητος τῆς ὕλης καὶ διατηρήσεως τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν ἀτομικὴν τοῦ Δημοκρίτου, καθ' ἣν τὰ σώματα σύγκεινται ἐξ ὑλικῶν ἀτόμων, συνδεομένων διὰ τῆς ἔλξεως, ἔλαβε βάσιν τὴν πείραν, καὶ ἐξ αὐτῆς τὸ ὑλικὸν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς νέους ὑλιστὰς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὑλισμοῦ εἶνε, ὅτι νοοῦνται ὕλη καὶ δύνάμις ἀχώριστος, ἡ δύνάμις ὅμως ἐκλαμβάνεται οὐχὶ ὡς ἀρχή, ἀλλ' ὡς ιδιότης τῆς ὕλης, ἐκ δὲ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τούτων παράγονται αἱ μορφαὶ τῶν ὄντων. Ὁ τό-

νος, τὸ φῶς, ἢ θερμότης κατὰ τοὺς ὑλιστάς εἰσι δονήσεις ἤτοι κινήσεις· κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν ταύτην οὔτε θερμὸν οὔτε ψυχρὸν ὑπάρχει, οὔτε φῶς οὔτε σκότος, οὔτε σιγὴ οὔτε κρότος, ἀλλὰ μόνον κινήσεις μεταβαλλόμεναι.

Ὁ θεωρητικὸς ὑλισμὸς δὲν ἀναγνωρίζει μεταφυσικὴν, ἀλλὰ φυσικὴν ἐπιστήμην, ἐκλαμβάνει δὲ τὰς παραστάσεις τῶν ἐκτὸς ἀντικειμένων ἐσωτερικὰς καταστάσεις τοῦ μυελοῦ καὶ τὸ νοεῖν προϊόν τοῦ μυελοῦ, ὁ δὲ πρακτικὸς, εἰς τὴν συστηματικὴν ἔρευναν τῶν γεγονότων ἀσχολούμενος, οὐδὲν ἀναγνωρίζει, ἀρνούμενος δὲ καὶ Θεὸν καὶ θρησκείαν καὶ ἠθικὴν, ἀποβλέπει εἰς τὴν ὑλικὴν τοῦ βίου ἀπόλαυσιν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀληθῆ πράξιν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

Τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ὑλισμοῦ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀποδίδουσι τῷ Λουδοβίκῳ Φαῦερβαχίῳ, ἀναγνωρίσαντι τὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ ὁ Πρωταγόρας, μέγιστον ἀντικείμενον, καὶ καταστήσαντι τὴν θεολογίαν ἀνθρωπολογίαν καὶ τὴν ἀνθρωπολογίαν ὡς τὴν καθόλου ἐπιστήμην. Ἐκ τῶν ἄλλων ὑλιστῶν ὁ Σπρίνερὸς τὴν βούλησιν ἐκλαμβάνει ὡς θεμελιώδη δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ Μολεσχότος δοξάζει ὅτι πάντα γινώσκομεν σχετικῶς καὶ ἐπομένως περιορισμένως. Πᾶσα γνῶσις, λέγει, ὑποτίθησιν γινώσκον, σχέσιν ἄρα τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δένδρον ἢ τι ἄλλο ἀντικείμενον αὐτὸ καθ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ δένδρον ἴστανται ἐν σχέσει, καὶ ἄνευ τῆς σχέσεως ταύτης τὸ δένδρον δὲν ὑπάρχει πρὸς τὸν ὀφθαλμόν. Ὁ Βύχνερὸς παρὰ τὴν ἀτομικὴν ὑπόθεσιν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Μολεσχότου, ἀποφαίνεται τὴν ὕλην καὶ δύναμιν ἀχώριστον καὶ ἀίδιον καὶ διαιρετὴν ἐπ' ἄπειρον, δὲν διείδεν ὅμως ὅτι ἢ ἐπ' ἄπειρον διαιρετότης ἐξαφανίζει τὴν ὕλην καὶ τὴν δύναμιν συνεπῶς αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν, ἐφ' ἧς θεμελιοῦται ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ νέος ὑλισμὸς, ἢ φυσικὴ καὶ ἢ χημεία, ὁ κόσμος συνίσταται ἐξ ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ, τὰ ὅποια ἐνοῦνται καὶ διαίρουνται διὰ τῆς δυνάμεως ἢ τῆς ἔλξεως καὶ ὤσεως, δὲν ἐξηγείται

ὁμοίως διὰ ταύτης ἢ ιδιότητος καὶ τῆ πρὸς ἀλλήλα μετάβασις τῶν στοιχείων, ἢ γένεσις καὶ ἢ μεταβολὴ τῶν ὄντων. Ἐπίσης δὲν ἐξηγεῖται πῶς δύναται ἡ Φυσικὴ, ἣτις ἀντικείμενον ἔχει τὰ αἰσθητὰ καὶ τοὺς νόμους τῆς κινήσεως, νὰ γνωρίσῃ τὰ ἐλάχιστα τῆς ὕλης μόρια, τὰ άτομα.

Αἱ ζῶσαι μορφαὶ κατὰ τοὺς ὑλιστάς εἶνε ἐπ' ἀπειρον μεταβληταί, τὰ δὲ διάφορα εἶδη φυτῶν καὶ ζῶων εἰσὶ μεταμορφώσεις ἐνὸς καὶ μόνου τύπου, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζώου. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα παρήγον ἐκ τοῦ νεκροῦ τὸ ζῶον, ἐκ τῆς ὕλης τὴν ψυχὴν καὶ ἐκ τῆς σεσηπυίας ὕλης τὰ ἔντομα. Ἀλλὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνήρρεσεν ὁ Βοννέτος καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ Σχβάννος, ἀποδείξας ὅτι πᾶν ζῶον ἐξ ὠοῦ καὶ ἐν τῷ κυττάρῳ ἀπλῶ ἢ συνθέτῳ τὸ στοιχείον πάντων τῶν ὀργανικῶν σχηματισμῶν,

Ἐκ τῶν φυσιολογῶν ὁ Τρεβιράννος ἰσχυρίζεται, ὅτι τὰ ὄντα ὡς μέρη τοῦ σύμπαντος συνέχονται ἀλλήλοις. Ὁ Γοίθιος ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἀπλοῦν, τὸ ζῶον δὲ καὶ φυτὸν συγγενῆ. Ὁ Ὅκεκος ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς καὶ ὄλων τῶν ὀργανισμῶν πηγάζουσι ἐξ ἀρχικῆς ὕλης τῆς ζωῆς δηλ. τοῦ πρωτοπλάσματος. Ὁ Σαιντιλέρος ὅτι ἡ μεταμόρφωσις τῶν εἰδῶν προήλθε διὰ τῆς ἀπαύστου μεταβολῆς τοῦ ἐκτὸς κόσμου.

Ἐπὶ τῶν δεδομένων δὲ τούτων ἐστηρίχθη ἡ περὶ ἐξελίξεως θεωρία τοῦ Γοιθίου καὶ Λαμάγκου, ἣν ἀνέπτυξε τελειότερον ὁ Κάρολος Δαρβίνος, καὶ κατέστη οὕτως ὁ θεμελιωτὴς τῆς περὶ φυσικῆς ἐκλογῆς θεωρίας, καθ' ἣν τὰ διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῶν ἀπλουστέρων μορφῶν λ. χ. ἐκ θαλασσίου τινὸς βρυοζώου ὡς πρωτοπλάσματος ὑποτιθεμένου ἀνεπτύχθησαν οἱ ἰχθύς, ἐξ αὐτῶν τὰ ἀμφίβια, ἐκ τούτων τὰ πτηνὰ καὶ θηλαστικά, ἐξ ὧν οἱ ἀλάλοι, ἐκ τῶν ἀλάλων αἱ πίθηκες καὶ ἐκ τῶν πιθήκων οἱ ἄνθρωποι

Ἡ θεωρία αὕτη τῆς βαθμιαίας τῶν ὄντων ἐξελίξεως στηρίζεται ἐπὶ δύο ἀρχῶν, τῆς φυσικῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ζωικοῦ συναγωνισμοῦ. Ἡ φυσικὴ ἐκλογὴ πρεῖς ἔχει συγχρόνως πα-

ράγοντας, τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, τὴν μεταβολὴν καὶ τὴν κληρονομίαν. Ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν, ὅστις ὑπάρχει παρ' ἅπασιν τοῖς ὀργανικοῖς οὕσι, καὶ καθ' ὃν ἡ φύσις ἐκλέγει τὰ κάλλιστα τῶν ἀτόμων εἰς ἐνίσχυσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ εἰς περαιτέρω ἐξέλιξιν, εἶνε μέσον βοηθητικὸν πρὸς διατήρησιν καὶ ἐξευγενισμόν τῶν εἰδῶν ἄνευ μεταμορφώσεως τῶν τύπων. Ἡ μεταβολὴ εἶνε ἐξωτερικὴ ὁρμὴ ἐνεργοῦσα ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς ἀναίρεσιν τῆς διατηρήσεως τοῦ εἶδους. Καὶ ἡ κληρονομία τέλος ἐστὶν ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ σχηματισμοῦ ὁρμὴ χρησιμεύουσα πρὸς διατήρησιν τῆς μεμακρυσμένης ὁμοιότητος, ἥτοι πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἀπογόνων ὁμοίων τοῖς γονεῦσιν.

Ἡ θεωρία αὕτη περὶ ἐξελίξεως, καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι πάντα τὰ εἶδη τῶν φυτῶν καὶ ζῴων κατάγονται ἐκ μιᾶς μορφῆς, δὲν εἶνε νέα, ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Ἀριστοτέλης, βεβαιῶν ὅτι ὑπάρχει συνέχεια ἐσωτερικὴ τῆς ὀργανικῆς φύσεως ἀπὸ τῆς κατωτάτης βαθμίδος μέχρι τῆς ἀνωτάτης. (Περὶ ζῴων μορίων 11,1)· ὅτι ἡ φύσις προβαίνει ἀπὸ τῆς οὐρανίου σφαίρας εἰς τὴν γῆν ἐπὶ τὸ ἀτελές, ἀπὸ δὲ τούτου τρέπεται πρὸς τὸ ἄνω, τὸ τέλειον, καὶ ἀναπτύσσεται ὡς λόγος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ (ζῴων γενήσεως 11.1), ὅτ' ἡ γῆ, καθὸ ζῶον, ἔχει νεότητα καὶ γῆρας ὡς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. (μετεωρ. 1.14) καὶ ὅτι τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς φυσικῆς ζωῆς εὐρίσκονται ἐν τῇ ἐνοργάνῳ φύσει, ἡ δὲ κίνησις θεωρεῖται εἶδος τῆς ζωῆς. (γενέσ. ζῴων IV 10). Ὡστε καὶ ἐν τούτῳ ὁ νεώτερος ὑλισμὸς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἀρύεται ἐκ τῶν ἀρχαίων περὶ φύσεως θεωριῶν.

Ἡ τοῦ Δαρβίνου περὶ ἐκλογῆς καὶ ἐξελίξεως θεωρία ἐλήφθη ἐξ ἀναλογίας τῆς τεχνικῆς ἐκλογῆς· ὅπως δηλ. ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ ζωοτροφείῳ καὶ τῷ κήπῳ αὐτοῦ ἐκλέγει τὰ καλλίστας ιδιότητας ἔχοντα ζῶα καὶ φυτὰ καὶ φέρει αὐτὰ εἰς κοινωνίαν γάμου, ἐξ ἧς τὸ εἶδος ἐξευγενίζεται, οὕτω καὶ ἡ φύσις ἔχει δικαίωμα ἐκλογῆς· ἐγείρεται λοιπὸν ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως διὰ δὲ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν μορφωτικῶν δυνάμεων προέρχονται ἐξ ἐνὸς ποιητικοῦ αἰτίου τὰ διά-

φορα εἶδη καὶ οἱ ὅλως ἀντίθετοι τύποι, δηλ. τὸ ὀργανικὸν ἐκ τοῦ ἀνοργάνου, τὸ πτηνὸν ἐκ τοῦ ἰχθύος κ.τ.λ.

Τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Δαρβινισμόν συνδέεται μετὰ τοῦ περὶ γενέσεως τοῦ ὀργανισμοῦ· οὕτω δὲ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν συνέχεται μετὰ τῆς ὅλης σειρᾶς τῆς γενέσεως. Ἐπίσης ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου καθυποβάλλεται τῷ αὐτῷ νόμῳ τῆς ὕλικῆς ἀναπτύξεως, διότι τὸ πνευματικὸν κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν χωρίζεται τοῦ ὕλικου. Καθὼς δὲ διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξελιξέως τῶν ὄντων ἀπὸ εἶδους εἰς εἶδος παρήχθη τελευταῖος ὁ ἄνθρωπος, οὕτω διὰ τῶν αὐτῶν φυσικῶν νόμων παρήχθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν νέαι τοῦ νευρικοῦ συστήματος λειτουργίαι, ἐξ ὧν καὶ αἱ πνευματικαὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέργειαι.

Κατὰ τῆς μηχανικῆς ταύτης περὶ ἐξελιξέως τῶν ὄντων θεωρίας τοῦ Δαρβίνου, ἀντετάχθησαν ἐπίσημοι φυσιολόγοι, οἷοι ὁ Λινναῖος, Κυβιέρος, Ἀγασσίτζιος καὶ Ἰωάννης, Μύλλερος, ἀσπασάμενοι ὑπερφυσικὴν δύναμιν εἰς ἐξήγησιν τῆς δημιουργίας, ἀντὶ τῆς φυσικῆς καὶ μηχανικῆς τοῦ Δαρβίνου θεωρίας.

Ὁ Ἀγασσίτζιος ὁ Λινναῖος καὶ ὁ Κυβιέρος θεωροῦσι τὸ ὀργανικὸν εἶδος μορφήν ἀμετάβλητον καὶ ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθεῖσαν, ἕκαστον δὲ εἶδος ζῶου ἐνσωματωθὲν νόημα τοῦ θεοῦ, ἡ δὲ θεωρία αὐτῶν αὕτη ἀποδείκνυται ἀληθῆς ἐκ τῆς παλαιοντολογίας, διότι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, ὡς ἐν τοῖς ἀπολιθώμασι φαίνεται, οὐδόλως μετήλλαξαν, δηλαδὴ οὔτε ὁ κύνων ἐγένετο ὄνος, οὔτε ὁ ἵππος χοῖρος· ἡ δὲ τεχνικὴ τοῦ ἀνθρώπου καλλιέργεια ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ ζῴων καὶ ἡ φυσικὴ ἐκλογή ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι, ἠδυνήθη μὲν νὰ βελτιώσῃ τὸ γένος τῶν φυτῶν καὶ ζῴων, ἀλλ' οὐδέποτε κατίσχυσε νὰ μεταβάλῃ τὸ εἶδος, καθότι διὰ φυσικῶν νόμων ἐπήγασαν τὸ μὲν ἀνεξαρτήτως τοῦ ἑτέρου.

Ἐπίσης ὁ Ἰωάννης Μύλλερος ἀπέδειξε τὴν διαφορὰν τῶν ὀργανικῶν σωμάτων ἀπὸ τῶν ἀνοργάνων κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἤτοι ὅτι ἐν μὲν τῇ ὀργανικῇ ὕλῃ ὑπάρχει ἐνέργεια διαρκῆς καὶ ζῶσα, ἐξασκοῦσα δημιουργικὴν ἐπιρροήν, ἐν δὲ τῷ ἀνορ-

γάνω οὐδὲν τούτων, ἐπομένως ἀδύνατος ἡ παραγωγή τῆς ζωῆς ἐκ τῆς ἀνοργάνου.

Κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα ὁ ὕλισμός ἐστὶ σύστημα μονομερές, καθὼς καὶ ὁ ἰδανισμὸς καὶ ὁ μονισμὸς, ὅστις μένων ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ὡς πᾶσα φυσικὴ ἐπιστήμη, δὲν δύναται νὰ ἀνυψωθῆ εἰς τὰ αἷτια, καὶ στερούμενος ἀρχῶν ματαίως ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ δι' ὑποθέσεων καὶ μηχανικῶς τὰ φαινόμενα.

Διὰ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῶν δι' αὐτοῦ ἐξερευνηθέντων φυσικῶν νόμων δὲν ἐξηγεῖται οὔτε ἡ γένεσις οὔτε ἡ ζωὴ, οὔτε ἡ νόησις, οὔτε ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελιξέως, τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς κληρονομίας, καὶ τοῦτο διότι τὰ φαινόμενα δὲν ἀνήχθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, ἄνευ δὲ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐνότητος καὶ συνεργίας αὐτῶν, οὔτε νὰ καταληφθῆ, οὔτε νὰ ἐξηγηθῆ δύναται ἡ κοσμογονία. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου ἐξηγεῖ τὸ ὅλον τῶν φαινομένων, παραδεχομένη ὡς ποιητικὸν αἷτιον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ιδιότητα τοῦ ὀργανισμοῦ· ἀλλ' ἐκ τῆς ιδιότητος ταύτης τοῦ ὀργανισμοῦ, οὔτε τὸ φυσικὸν ἐξηγεῖται, οὔτε τὸ ζωικόν, οὔτε τὸ εἶδος, διότι τοῦ φυσικοῦ βᾶσις εἶνε ἡ ὕλη, τοῦ ζωικοῦ ἡ ζωὴ καὶ κίνησις, καὶ τοῦ εἶδους ὁ λόγος· ἕκαστον δὲ τούτων εἶνε διάφορον τοῦ ἄλλου καὶ ἀπεργάζεται τι ἴδιον. Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τοῦ ὀργανισμοῦ προέρχεται ἐκ τῆς κατὰ τὴν κίνησιν ἀρχῆς, ἧς βᾶσις ἐστὶν ἡ κατὰ τὴν ὕλην, διὰ δὲ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἀρχῆς σχηματίζεται τὸ εἶδος ἑκάστου ὀργανισμοῦ. Διὰ τῆς διακρίσεως δὲ ταύτης τῶν ἀρχῶν τῆς κατὰ τὴν ὕλην, τῆς κατὰ τὴν κίνησιν, καὶ τῆς κατὰ τὸν λόγον ἐξηγοῦνται ὅλα τὰ φαινόμενα καὶ πάντες οἱ διέποντες τὸ σύμπαν φυσικοὶ νόμοι· ἐνῶ διὰ τῆς ἐμπειρίας, ἐφ' ἧς θεμελιούται ὁ ὕλισμός, οὔτε ἡ ὕλη ἐξηγεῖται, οὔτε ἡ δύναμις, οὔτε ἡ ζωὴ καὶ γένεσις, οὔτε ἡ νόησις.

Καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς παραδέχεται, ὅτι πάντα τὰ εἶδη τῶν φυτῶν καὶ ζῴων εἰσὶν εὐμετάβλητα, ἔχοντα τὴν ιδιότητα νὰ συνοικειῶνται κατὰ τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς τόπους ἐν οἷς ζῶσιν. Ἡ αὐτονομικὴ ἀνάπτυξις παντὸς ἰδίου ὀργανισμοῦ ἀπὸ τοῦ ὡσοῦ μέχρι τῆς τελείας αὐτοῦ μορφῆς ὑφίσταται ἐν τῇ αὐξήσει τὰς

ἐπηρείας τοῦ τόπου τῆς κατοικίας. Ἐκαστον ζῶον ἀναπτύσσεται κατ' ἀρχὰς ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ κυττάρου τοῦ ὄου. Τὸ κύτταρον αὐξάνεται διὰ διαιρέσεως, δι' αὐξήσεως εἰς σωρείας νέων κυττάρων, καὶ δι' ἀνομοίου ἀναπτύξεως τῶν ὁμοίων, διὰ διαιρέσεως ἐργασίας καὶ τελειοποιήσεως αὐτῶν, ἐξ ὧν προέρχεται ὁ τέλειος ὀργανισμός. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ἀπλοῦ κυττάρου τοῦ ὄου, οὗ τὸ οὐσιῶδες ἐστὶν ἡ μυξώδης ὕλη, σχηματίζεται καὶ ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμός, δι' αὐξήσεως τὸ πρῶτον τῶν κυττάρων, διαιρέσεως καὶ ἐνώσεως τέλος τῶν ἀναπτυχθέντων διαφόρων κυττάρων εἰς ἓνα τέλειον ὀργανισμόν. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἔμβρυον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πτηνοῦ, τῆς χελώνης καὶ ἄλλων δὲν διακρίνονται ἀλλήλων, ἡ διαφορὰ ἀναφαίνεται κατόπιν ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἡ τοῦ εἶδους διαφορὰ δὲν πηγάζει ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἐξ ἀγνώστου τῷ ὕλισμῳ αἰτίας. Ἐκ πάντων δὲ τούτων τεκμαίρεται, ὅτι ὁ ζωϊκὸς ὡς φυτικὸς ὀργανισμὸς ὑφίσταται τὴν ἐπήρειαν τῶν ἐξωτερικῶν μεταβολῶν, δηλ. τῆς θρεπτικῆς ὕλης, τῆς ἐπενεργείας τοῦ ὕδατος, τῆς ἀτμοσφαιρας, τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, καὶ τροποποιεῖται κατὰ τόπους, ἀλλὰ τὸ εἶδος μένει ἀμετάβλητον, οἷον ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ ἐπλάσθη, διάφορον ριζικῶς τὸ ἐν τοῦ ἄλλου.

Ἄλλ' ὁ ἀνθρωπος, ὅστις ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ ὕλισμοῦ ὡς προϊόν τῶν κοινῶν τῆς φύσεως νόμων, διαφέρει τῶν ἄλλων ζῶων καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ ποιόν, διότι κατ' ἀμφοτέρωτα ὑπερέχει τῶν ζῶων, τῶν μὲν θηλαστικῶν κατὰ ποσὸν καὶ ποιόν τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ δὲ ὀργανισμοῦ τῶν ζῶων ἐν γένει κατὰ τὴν κατάσκευσιν, τοὺς ἐλιγμούς, τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ δὲ πιθήκου κατὰ τὸν διάφορον σχηματισμὸν τοῦ ποδός, τῆς χειρός, κατὰ τὴν βραδείαν ἀνάπτυξιν, κατὰ τὸ μείδιμα καὶ τὴν γλῶσσαν, ἐξ οὗ ἀποδείκνυται ὅτι ὁ ἀνθρωπος δὲν κατάγεται ἐκ τοῦ γένους τῶν πιθήκων. Δὲν εἶνε δὲ οὐδαμῶς ἐξηκριβωμένον, ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης τοῦ ὠαρίου τοῦ πιθήκου πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου, διότι καὶ ἂν φαίνεται τοιαύτη, καθὼς φαίνεται καὶ τὸ ἔμβρυον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κυνός, τῆς

χελώνης και άλλων, όπως και εν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ χοίρου και τοῦ ἀνθρώπου, αὕτη εἶνε φαινομένη. Ἐν δὲ τῇ ἀναπτύξει τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου και τῶν άλλων ζῶων, πρὸς ἃ ὑπάρχει κατὰ τὸ φαινόμενον ὁμοιότης ἐν τῷ ὠρίῳ και τῷ ἐμβρύῳ, παρουσιάζεται πλήρης ἡ διαφορὰ, ἣτις ἐξελέγχει τὸ ἀβάσιμον τῆς Δαρβινικῆς και τῆς τοῦ Αἰκκέλλου θεωρίας. Διαφέρει δὲ πρὸς τούτοις ὁ ἀνθρωπος τῶν ζῶων κατὰ τὴν γλῶσσαν, τὸ συνειδὸς, τὸ πνεῦμα και τὴν ἠθικὴν. Γλῶσσα ἑναρθρος ἦτο ἀδύνατον νὰ προέλθῃ ἐκ μιμήσεως ἤχων και ὀλολυγμῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ λογικοῦ, οὐ ἕνεκα ἔχει ὁ ἀνθρωπος πρὸς τὸ θεῖον ἀναφορὰν, τουτέστι θρησκείαν, συνειδήσιν καθόλου, ιδέας, αἰσθήματα τοῦ καλοῦ, ἐλευθερίαν και τὰ τούτοις ὅμοια. Τὰ ζῶα ἔχουσι φωνὰς ἀνάρθρους και αἰσθήματα ἄγρια· τὸ ἐνιαῖον τῆς συνειδήσεως και τὸ κέντρον τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἐλλείπουσιν ὅλως ἀπὸ τῶν ζῶων. Τὸ συνειδὸς, τὸ ἐγὼ, καθὼς παρετήρησεν ὁ Κάντιος, εἶνε τὸ μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ ζῴου χάσμα. Τὰ ζῶα ἔχουσι μόνον τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως και οὐδὲν πλέον. Ἡ ἐντεῦθεν διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ ζῴου εἶνε μεγίστη· ὁ ἀνθρωπος ἄρα, τὸ τελειότερον τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας, ὡς ιδέα τοῦ Θεοῦ, προηγῆται πάντων, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ εἶνε παραγόμενον, ἀλλὰ προηγούμενον και διὰ τοῦτο πρότερον αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατώτερα παρήχθησαν ἐκ τῶν ἀνωτέρων, και οὐχὶ, ὡς ὁ ὕλισμὸς δοξάζει, τὸ ζῶν ἐκ τοῦ νεκροῦ, τὸ λογικὸν ἐκ τοῦ ἀλόγου, τὸ ὀργανικὸν ἐκ τοῦ ἀνοργάνου, ἡ ζωὴ ἐκ τοῦ θανάτου, ὁ νοῦς ἐκ τοῦ ζῴου, ὁ δ' ἀνθρωπος εἶνε ἀνώτερος πάντων, ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν κατωτέρων, τῶν άλλων και τοῦ πιθήκου εἶνε πάντῃ ἀνυπόστατος.

Ἡρύσθημεν ἐκ τῆς ιστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀειμνήστου Ν. Κοτζίᾶ και ἀνεπτύξαμεν τὰ τρία, ὡς ἄνω εἶρηται, μέρη, διὰ νὰ δείξωμεν ἐκ τῶν ὀλίγων τὴν σπουδαιότητα τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἀνώτερος κριτῆς ὁ πολὺς Ζέλερος ἀνεγνώρισε και μετενεγκῶν ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς ιστορίας τῆς φιλοσοφίας του αὐτολεξεῖ ἐλόκληρον τὸ περὶ Ἀριστοτέ-

ἄλλους κεφάλαιον ὅπως ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἐξέθηκεν αὐτό, καὶ ὅπερ μετ' εὐλόγου ὑπερηφανίας πολλάκις ἐπέφερεν.

Ἐἴνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀείμνηστος Ν. Κοτζίᾱς ἐγκύπτων εἰς τὸ βάθος, δὲν προσεῖχεν εἰς τὴν καλλιτέπειαν καὶ τὸν ρέον, τὸ θέλγον τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἀναγνώστην, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὁ μέλλων νὰ κρίνη περὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἐμβλέψῃ εἰς τὸ βάθος τῶν ιδεῶν καὶ εἰς τὸν εἰρμόν αὐτῶν. Ἐντεῦθεν δὲ θέλει δυνηθῆ νὰ κρίνη ἀσφαλῶς ὅποιον τι ἐστὶ καὶ ἔσται ἐν τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι τὸ κρινόμενον ἔργον τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας καὶ ὅποιος ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς τοῦ ἄρτι μεταστάντος ἀειμνήστου Ν. Κοτζίᾱ.

Ἐν Πειραιεῖ.

Η. Ν. Σ.

(AUG. BOECKH.)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΒΟΙΚΧΙΟΣ

ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι του.

Ἡ κλασικὴ φιλολογία δὲν ἔχει ὡς ἄλλαι ἐπιστῆμαι μέγα παρελθόν. Μετὰ τὴν ἀναγέννησιν ὁμοῦ τῶν γραμμῶν διὰ τῶν Ἰταλῶν φιλολόγων (Humanistes) δύναται καὶ ἡ φιλολογία νὰ ὑποδείξῃ ἄνδρας ἐποχὴν ἀφέντας μεταξὺ τοῦ λογίου κόσμου παντὸς ἔθνους. Πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τῶν Ἰταλῶν, ὃν ἄριστα ἐκπροσωπεῖ ὁ Πετράρκας, συνέχεται ἡ περίοδος τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, μεθ' ἣν ἔπεται ἡ τῶν Ὁλλανδῶν καὶ Ἀγγλων. Τελευταία δὲ ἐν τῷ εἰρηνικῷ τούτῳ τοῦ πνεύματος ἀγῶνι προῆλθεν ἡ Γερμανία, ἣτις ὁμοῦ ἐπεδόθη μετὰ τόσης ἐνεργείας, ὥστε εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ ἀνύψωσις τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως εἰς ἐπιστήμην. Διότι πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν πρῶτος ὁ Φριδερίκος Αὔγ. Βόλφιος εἰσήγαγε τὴν κλασικὴν φιλολογίαν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἔταξε ταύτην ὡς ἰσόμοιρον ἀδελφὴν τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ μετὰ τὸν